

ВИКОРИСТАННЯ НОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В СПІЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕК: КООПЕРАТИВНИЙ КАТАЛОГ

Розглядається досвід обласних універсальних наукових бібліотек Вінниці, Кіровограда та Чернівців з кооперації зусиль по створенню електронного каталогу статей з періодичних видань – Центрально-український кооперативний каталог (ЦУКК).

Аналізується процес становлення ЦУКК, сучасний стан та перспективи розвитку.

Представлено погляд на роботу бібліотечних корпорацій.

**Олег
ШИЛЮК,**

заступник директора
з наукової роботи
Чернівецького
національного
університету
ім. Ю. Федьковича

Бібліотека завжди прагнула до об'єднання зусиль по проведенню значної за обсягом роботи. У першу чергу це стосувалось проведення заходів, наукової роботи, досліджень, підготовки видань, створення баз даних. У даному плані особливо розвивалась спільна діяльність різнотипних бібліотек одного регіону. Це проявлялось у спільній діяльності універсальної наукової бібліотеки, наукових бібліотек вузів, обласної медичної бібліотеки, обласного краєзнавчого музею, обласного архіву по проведенню масових заходів до знаменних дат краю, науково-практичних конференцій, підготовці краєзнавчих інформаційних баз даних.

Використання сьогодні в бібліотеках нових технологій (створення електронних ката-

логів та баз даних, доступ до глобальної мережі Інтернет) зумовило появу нових тенденцій у спільній роботі бібліотек.

Чернівецька обласна універсальна наукова бібліотека звернулася до Кіровоградської обласної універсальної бібліотеки з пропозицією створення "Корпоративного каталогу аналогічних описів журналів".

Основні причини саме такої постановки питання:

- по-перше, обидві бібліотеки-користувачі програмного продукту ІРБІС. Між ними вже були напрацьовані контакти з питань використання ІРБІС для створення електронних каталогів;

- по-друге, бібліотеки однотипні і завдання та проблеми, що стоять перед ними, однакові;

- по-третє, в сучасних важких фінансових умовах, у зв'язку з відсутністю тематичних планів видавництва бібліотеки комплектуються книгами нерівномірно. На відміну від книг, передплата періодичних видань бібліотеками здійснюється за одним каталогом і репертуар дублюється;

- по-четверте, обмінюючись бібліографічними описами журналів, бібліотека витратить менше часу і зможе приділяти для опису інших видань більше часу, що, в свою чергу, покращить їх аналітичну обробку;

- по-п'яте, бібліотекам, використовуючи нові технології, через деякий час доведеться відмовлятися від карткових каталогів. І в першу чергу це стосуватиметься "Систематичної картотеки опису газетних та журнальних статей", що постійно оновлюється, звільняється від старих описів через 5-10 років. А в сучасних нелегких фінансових умовах замовляти картки, описувати на них статті, а згодом викидати в макулатуру – нераціонально.

Саме ці фактори і зумовили пропозицію такого корпоративного каталогу.

Оскільки Кіровоградська ОУНБ мала значно більший досвід з впровадження нових технологій у бібліотечну практику, то вона і несли основне навантаження.

З метою прискорення процесів бібліотечної обробки документів, виключення дублювання процесів та отримання реальних переваг спільного використання ресурсів Кіровоградська ОУНБ виступила з ініціативою створення на власному сайті онлайн-центру кооперативної каталогізації для бібліотек України.

Робоча назва цього проекту за пропозицією Кіровоградської ОУНБ: Центрально-український кооперативний каталог

Ми розуміли, що це дуже складна справа, з великою

кількістю проблем технічного, психологічного та інших планів. Але твердо переконані, що чекати далі - це тільки марна трата часу. Ми сподівались на вирішення проблем, що будуть ставати на шляху реалізації цього проекту, так би мовити, «по мірі надходження».

Спочатку планувалось запросити до реалізації перших кроків тільки бібліотеки-користувачі програмного продукту ІРБІС, оскільки список бібліотек-користувачів ІРБІС (включаючи користувачів демоверсій) досить великий. Перш за все обмін даними між користувачами єдиного програмного продукту знімає головну перешкоду - неузгодженість структури даних. Але не всі бібліотеки мають сьогодні необхідні технічні ресурси (мається на увазі – доступ до Інтернету) для приєднання до цього проекту. Крім того, було б нераціонально розмежовувати бібліотеки за приналежністю до певного програмного продукту і тим самим обмежувати циркуляцію інформації.

На сайті Кіровоградської ОУНБ була розміщена схема реалізації проекту і пропозиції щодо її обговорення:

1) Кожний учасник ЦУКК вносить свою частину даних до кооперативного каталогу (іншими словами, до місця на FTP-сервері Кіровоградської ОУНБ) і отримує право на отримання (перекачку) даних, вироблених іншими учасниками ЦУКК. Пропорційність буде визначена пізніше.

2) Вхід до ЦУКК та можливість користування цими даними надається тільки для учасників проекту. Це гарантує використання даних ЦУКК за призначенням, згідно з внеском кожного (долі власної частки роботи).

3) Розпочати обмін даними з аналітичних описів журналів, які отримують (передплачують) усі учасники ЦУКК.

4) Згода на дотримання параметрів записів, запропонованих керівництвом ЦУКК. Тобто вимагається мінімальна кількість обговорених полів та підполів бібліографічного запису для обміну. (Детальний опис та кількість будуть подані пізніше.)

5) Обмін даними виконувати через файли формату ISO-2709 у стандарті UNIMARC (UKRMARC).

6) Модерування ЦУКК здійснює Кіровоградська ОУНБ.

Пропонувалось розпочати з обміну аналітикою тому, що аналітичний опис журнальних статей набагато коротший, ніж опис книги. Це дасть змогу швидше узгодити технологічні питання обміну. Аналітичний опис статті вміщує традиційну кількість параметрів у порівнянні з каталожною карткою. Але була категорична вимога: кожний електронний запис повинен вміщувати предметну рубрику.

Слід було визначитися із назвами та кількістю журналів, що будуть оброблятися кожною бібліотекою, термінами обробки журналу та передачею цих даних до місця зберігання і т.д. Було зазначено вимоги щодо мінімальної кількості полів бібліографічного запису аналітичного розпису статей періодичних видань. Набір параметрів бібліографічного опису був узгоджений і обов'язковим для всіх учасників ЦУКК. У випадку невідповідності запису щодо мінімальної кількості полів – такий запис вважається зіпсованим.

Перелік обов'язкових параметрів одиночного запису: назва статті, автор. Відомості про джерело, в якому опублікована стаття: назва, рік видання, сторінки, номер журналу, країна видання (згідно з кодами UNIMARC), мова основного тексту (згідно з кодами UNIMARC), предметна рубрика.

Якщо стаття має дані про персоналію, то додатково вносяться ці дані у відповідне поле.

Кожен файл повинен вміщувати записи аналітичних статей всього номера окремого журналу.

Ім'я файлу (тільки літерами латинського алфавіту) повинно складатися з: не більше чотирьох літер назви журналу; двох цифр номера журналу (01...12); розширення файлу завжди складається з трьох літер "ISO"; спарені номери 01-02.

Наприклад: файл із записами аналітичного розпису статей журналу "Банківська справа", номер 2 за 2000 рік, матиме таке ім'я – basp02.iso

Разом із пропозицією щодо інших бібліотек до обговорення даного проекту та участі в створенні корпоративного каталогу між двома обласними бібліотеками тривала більш інтенсивна робота. Протягом двох місяців, використовуючи електронну пошту, був узгоджений список із 14 журналів, що будуть описуватись (Банківська справа, Бухгалтерський облік і аудит, Вісник Верховного суду, Економіка АПК, Економіка України, Економіка, Фінанси, Право, Історія в школі, Київська старовина, Пам'ять століть, Політична думка, Право України, Український історичний журнал, Фінанси України, Віче), узагальнено предметні рубрики. Було проведено також тестовий обмін опису журналів для

перевірки по їх включенню в електронні каталоги бібліотеки-партнера.

З квітня 2000 року почався другий етап реалізації проекту. Використовуючи FTP-сервер Кіровоградської ОУНБ удосконалюється процес завантаження і виставлення файлів з описами журналів. Також запропоновано доповнити список ще декількома назвами журналів: Тваринництво України, Народна творчість та етнографія, Філософська думка, Слово і час, Березіль, Наука і суспільство. Список налічує 20 назв журналів.

З другого півріччя 2000 року до даного проекту підключилась Вінницька ОУНБ. Загальний список збільшився до 30 назв.

Єдина проблема – це нерівномірність, не-

регулярність надходження періодичних видань (це вже причина, що не залежить від бібліотек) та відповідальність кожної бібліотеки-учасника за своєчасний опис журналів. До другої проблеми можна віднести узгодження предметних рубрик

між бібліотеками-учасниками проекту.

Підсумок роботи даного проекту (станом на травень 2003 р.):

1. кількість учасників – 3 (Вінницька, Кіровоградська, Чернівецька ОУНБ);

2. обсяг спільної бази даних – понад 25 тис. одиниць записів;

3. кількість періодичних видань – 39 назв;

4. налагоджено і чітко відпрацьовано систему функціонування і наповнення ЦУКК;

5. наявність підготовленого персоналу для створення спільного інформаційного ресурсу з використанням нових технологій;

6. моральне задоволення від процесу та результату спільної роботи.

Плани на майбутнє:

- включення до бібліографічного опису статті анотації;
- збільшення кількості назв;
- об'єднання всіх каталогів бібліотек-учасниць в єдиний інформаційний ресурс та спроба запровадження електронної доставки документів.

Редакції журналу відомо про створення подібних кооперативних електронних каталогів у інших регіонах. Запрошуємо до обговорення цієї проблеми на сторінках журналу та дискусії щодо можливостей створення єдиного електронного каталогу в Україні на кооперативних засадах.